

■ 3 рэдакцыйнай пошты

ЦІ ПРАЧЫТАЕМ МЫ ТОЙ ЛІСТ...

Кожная дата — гэта частка гісторыі. І калі пазіраеш на календар з пэўнымі пазнакамі — звычайна хвалюешся, нешта прыпамінаеш. І з жыцця краіны, і з уласнага лёсу таксама. У лістападзе 2017 года спаўняецца цэлы век падзеі, якая перавярнула свядомасць многіх пакаленняў людзей, якая ўвогуле перавярнула гісторыю свету. Будзе 100 гадоў Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі. Сёння часам забываюцца на маштабы з'явы, да якой ішлі нашы прашчурны, нашы прадзеі і іх папярэднікі.

Я жыву ў вёсцы і шмат што памятаю з яе сацыяльнага, палітычнага, грамадскага, так бы мовіць, леталісу. Памятаю герояў Грамадзянскай вайны. Перад вачыма — слёзы жанчын, якія нацягваліся ў фашысцкую навалу. У свядомасці — тыя жахі, драматычныя падзеі, якія ад аднаго

сведкі да другога, болей маладзейшага, перадаваліся ў аповедах пра спалення ў нашых ваколіцах вёскі. Бывае, што раз на год, мо і болей, я заходжу ў мясцовы краязнаўчы музей у нашым райцэнтры — у Слуцку. Заходжу, каб старымі вачыма паглядзець на тыя памятки, якія расказваюць пра мінулыя часіны. Пра панства і гора, пра калгасы і вайну, пра бядоты і шчаслівыя моманты пераможных дзён 1944—1945 гадоў. Мне добра вядомыя імёны людзей, якія вызвалілі нашу стронку ў Вялікую Айчынную вайну... І згадваючы іх, я думаю пра тое, што іх светапогляд выпаставаў час палітычных змен пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі, сама рэвалюцыя іх заклікала да жыцця актыўнага, дзейснага, вольнага.

І, разумеючы маштабы і ўсе складанасці змен новага стагод-

дзя, я трымаю ў памяці тую даўнюю дату... Днямі мне на вочы патрапіла кніга пра Міхаіла Матусоўскага. Славуты рускі паэт-песеннік, у Вялікую Айчынную ваяваў на Беларусі. І гісторыя некаторых яго вершаў звязана з Беларуссю таго перыяду. Дык вось, у той кнізе прачытаў, што ў пярададзень 50-годдзя Вялікага Кастрычніка камсамольцы Новарасійска вырашылі апусціць на дно Чорнага мора кантэйнер з пісьмамі і найболей характэрнымі дакументамі і песнямі савецкага часу. З разлікам на тое, каб падняць кантэйнер да стагоддзя рэвалюцыі. Значыць: у наступным, 2017 годзе. Звярнуліся маладыя людзі і да аўтара «Падмаскоўных вечароў» з просьбай напісаць суправаджальны ліст да сваёй песні. Міхаіл Матусоўскі выказаўся досыць лаканічна: «Штабу

па адпраўцы пісем у будучыню.

Людзі 2017 года! Я не ведаю, якімі вы будзеце, але я хацеў бы, каб вы заўсёды помнілі, якой цаной далася нам ваша шчасце».

Што мне хацелася б яшчэ дадаць?.. Я не ведаю, ці знойдуць той кантэйнер у лістападзе 2017 года. І не магу нават уявіць, якім ён будзе ва ўсім свеце ці хоць бы на постсавецкай прасторы — лістапад 2017 года. Але ж і зараз жыву сваімі старэчымі спадзяваннямі на тое, каб і 2017 і ўсе наступныя гады для ўсіх нас былі ў міры і згодзе. Каб да нас ішлі з міралюбствам і каб мы толькі адну спагаду і ласку да людзей сваімі светлымі, беларускімі справамі выпраменьвалі. Ці атрымаецца так? Павінна атрымацца!..

Вось бы знайсці той «новарасійскі» кантэйнер і ў знак памяці пра розных людзей, што жадалі

нашчадкаў добра і святла, міру і згоды, скажаць усплы усяму чалавечтву: «Людзі! Помніце лепшае! Жывіце ў міры!»

Прабачце, што ў адным лісце спрабую ахапіць усё ранейшае вялікае жыццё. Але мне здаецца, што і сёння нам, людзям, несумненна, розным, трэба ўсё ж жыць з памяццю. Яе некалі было шмат — у музеях, у кнігах, на старонках газет. Часам мо дужа заіздэлагазавана ўсё рабілася. Ды тым не меней многа добрага ў ранейшых клопатах па захаванні гістарычнай памяці, памяці пра палітычныя і сацыяльныя перамены, і рабілася, і стваралася. Між іншым, з разлікам і на сённяшні дзень, з разлікам на будучыню.

Мікола КВЯТКОЎСкі, пенсіянер

■ Імя з газетнай паласы

Сто гадоў налета споўніцца газеце «Звязда». Гэта, згадзіцеся, дата! Гэта — падзея для краіны, для падпісчыкаў і чытачоў, для ўсіх яе супрацоўнікаў (бо звяздоўцаў былых не бывае) і — безумоўна — для герояў нашых публікацый. Якія яны? Розныя. Дзе жывуць? Усюды. Колькі іх? Без перабольшвання — мільёны, бо пра некага «Звязда» пісала летась ці пазалетась, а пра некага, літаральна, — у мінулым стагоддзі: у пачатку васьмідзясятых, саракавых, трыццатых, даўно... Але ж напісанае і сапраўды застаецца. Сведчаннем таму наша рэдакцыйная пошта.

«...З таго дня прайшло больш як пяцьдзесят гадоў: у нумары «Звязды» за 17 чэрвеня 1964 года быў невялічкі артыкул «Такім людзям нізкі паклон». Яго аўтар Сяргей Новік-Пяюн, хай вельмі сцісла, але напісаў, якім чынам я, маленькая, згубілася ў самым пачатку вайны. І як неспадзявана потым знайшлася.

Зрэшты, спачатку трэба сказаць пра аўтара. Я толькі потым дазналася, што ён быў паэтам, мастаком, кампазітарам, але найперш — ён быў досыць рэдкім чалавекам, чалавекам вельмі ўважлівым да іншых, нават зусім незнаёмых яму людзей.

Пачалося ўсё з таго, што ў Слоніме Сяргей Міхайлавіч выпадакова сустрэўся і разгаварыўся з Анастасіяй Юр'еўнай Смяткоўскай і што яна — да слова прыйшлося, расказала яму, як некалі на Зэльвенскай шашы падабрала малое знясіленае дзіця, як узяла яго на рукі і не змагла больш выпусціць: маючы сваіх дзвюх дачушак, яна вырашыла: «Хай будзе трэцяя». І панесла мяне дамоў.

У новай сям'і я ўсім вельмі спадабалася. Мяне як маглі даглядалі, вынянчвалі, наноў вучылі хадзіць. Я ведала сваё імя і прозвішча, я казала ўсім, што мая мама самая прыгожая, а тата вайсковец...

Такім чынам Анастасія Юр'еўна і яе муж цудоўна разумелі, што ратавалі дзіця «ворага», што пры гэтым рызыкавалі сваімі дзецьмі і сабой, а таму навучалі мяне, каб пра бацьку я, крыў Божа, нікому нічога не казала...

Бераглі мяне. Анастасія Юр'еўна ўпотаі мяне пахрысціла. Праўда, аб гэтым я даведалася праз шмат гадоў, на пахаванні яе дачкі Ніны — ад Надзі (так звалі дачок Смяткоўскіх). Мая ж мама пра тое хрышчэнне нічога не ведала і потым пахрысціла мяне яшчэ раз. Такім чынам атрымалася, што я хрышчоная двойчы...

Што яшчэ я добра помніла і пра што расказала ў новай сям'і, дык гэта пра тое, як мы з мамай ехалі на цягніку ў Мінск да бабулі, як па дарозе нас сталі бамбіць нямецкія самалёты, як пачалася паніка, і ўсе пасажыры кінуліся з вагонаў...

Помніла, што мама вынесла мяне і загадала адну хвілінку пастаяць, пакуль яна забярэ сястрычку, але я іх не дачакалася, бо мяне панесла з натоўпам. Такім чынам я згубілася, і ў Мінск да бабулі мама дабралася толькі з адной, малодшай дачушкай.

Шукаць мяне, старэйшую, ёй давалася доўга. Спачатку мама выпадакова сустрэла знаёмую, якая сказала, што бачыла мяне сярод бежанцаў у раёне Зэльвы. Кінулася туды. Хадзіла і ездзіла па ўсіх дзіцячых прытулках і пасля гэтага, убачыўшы дзетак, якія таксама чакалі мам, не магла знайсці сабе месца, а тым больш — спыніць сваіх пошукаў...

Пашчасціла: на нейкім этапе ў яе з'явілася добраахвотная памочніца (мама называла яе дэпутаткай), і яны ўжо ўдзвюх сталі наведваць прытулкі...

У Слоніме, у чарговым і Бог ведае, якім па ліку дзіцячым доме, гэтыя жанчыны зноў нічога не знайшлі і ад сваёй бездапаможнасці проста заплакаліся.

Што далей было, інакш як найвышэйшай Боскай воляй не назавеш: ім насустрач выбегла незнаёмая дзяўчынка і спытала:

Тая самая выратавальніца. І тое самае «знясіленае дзіце». 1967 г.

— А чаго вы плачаце?

Мама адказала, што згубіла сваю дачушку, і за раз не ведае, што рабіць і дзе шукаць.

— А як яе завуць? — пацікавілася малая.

— Томачка, — адказала мама.

— Томачка Іванова? — узрадалася дзяўчынка.

У мамы падкасіліся ногі, але ж яна папрасіла паказаць, дзе гэта Томачка цяпер.

Як высветлілася, — зусім недалёка, бо я і сапраўды была дома ў Смяткоўскіх, з нейкімі цацкамі гуляла каля акна, як раптам...

— Томачка, дачушка...

Я кожны дзень чакала, што пачую гэтыя словы! Я прасіла Бога, каб мая мама знайшлася, аднак у тое, што гэта сталася, паверыць не магла.

— Дзіцятка, ты забылася мяне? — спытала «самая прыгожая з усіх жанчын свету». І толькі тут я кіннула свае цацкі, толькі тут загаварыла:

— Мамуся мая, естэм загубёна...

Я загаварыла з ёй па-польску, так, як прывыкла ў сваім новым доме, у доме Смяткоўскіх.

Але ж шчасце наша ўсё роўна не мела межаў! Радаваліся за нас і ўсе мае выратавальнікі. Мама і тая дэпутатка дзякавалі ім, збіраліся пісаць распіску, што заплаціць Смяткоўскім за прытулак, за клопат пра мяне, але гэтыя людзі — Анастасія Юр'еўна і Пётр Іванавіч — адмовіліся хоць нешта браць, бо за гэты час (а прайшоў амаль год)

«ТАКІМ ЛЮДЗЯМ І САПРАЎДЫ ТРЭБА ПАКЛАНІЦЦА»

я для іх стала сваёй, амаль роднай. Яны спрабавалі нават угаварыць маю маму не забіраць мяне — наогул... Альбо хоць пачакаць, не везці ў Мінск, заняты немцамі, пакінуць у іх, у Слоніме да канца вайны.

Мама, вядома ж, адмовілася ад іх прапановы.

Такім чынам мяне сталі рыхтаваць да ад'езду: сабралі адзежку, нейкай ежы, сушаных ягад, і мы накіраваліся ў сталіцу.

Тут нам хапіла ўсяго: голаду, холаду, жаху, гора... Трагічна абарвалася жыццё маёй малодшай сястрычкі, цяжка параненым вярнуўся дадому бацька... Жыццё ў нейкае больш спакойнае рэчышча ўвайшло толькі потым, пасля вызвалення, пасля вайны.

Я стала хадзіць у школу, мая мама пайшла працаваць — яшчэ і для таго, каб аднойчы з дарагімі падарункамі завітаць да нашых выратавальнікаў, у сям'ю Смяткоўскіх. Мы помнілі пра іх, вельмі часта згадвалі ў сваіх размовах, але ж з'ездзіць усё не выпадала: то не было патрэбных грошай (сорамна ж ехаць з пустымі рукамі), то часу, то здароўя...

Чужы зусім чалавек, Сяргей Міхайлавіч Новік-Пяюн адшукаў нас праз адраснае бюро. У Мінску знайшоў завулак Усходні, потым дом нумар 117, убачыў гаспадыню (яна выйшла якраз на ганак) і сказаў, што ён са Слоніма...

Мама (а гэта была яна) тут жа запрасіла чалавека ў хату. Яны доўга размаўлялі, успаміналі, глядзелі фатаграфіі. Пасля гэтага Сяргей Міхайлавіч прыехаў да мяне на працу ў інстытут «Белдзяржпраект»...

А праз нейкі час ужо я паехала ў Слонім, завітала ў хату Смяткоўскіх. Мая выратавальніца Анастасія Юр'еўна не ведала, куды мяне пасадзіць, а я не ведала, як жа ёй аддзякаваць!

...Сувязь з гэтай цудоўнай жанчынай і з яе сям'ёй больш не парывалася да скону.

Як, дарэчы, і нашы сяброўскія адносіны з Сяргеем Міхайлавічам Новікам-Пеюном. Ён потым падарыў мне свой зборнічак вершаў «За кратамі», адмысловую папку з уласнымі здымкамі Шчары, перад вялікімі святамі заўжыў дасылаў мне віншавальныя паштоўкі. Атрымаўшы іх, я дзякавала, і мы падоўгу гаварылі па тэлефоне...

Такім людзям, як ён, сужэнцы Смяткоўскія, і сапраўды трэба пакланіцца. Нават праз гады.

Тамара ІВАНОВА-УЛАСІК,

г. Мінск.

Ад рэдакцыі. Газетная нататка пра дзяўчынку, якая згубілася ў першыя дні вайны і такім невыгодным чынам потым знайшлася, змешчаная ў нумары «Звязды» за 17 чэрвеня 1964 года, і сапраўды была вельмі невялікай, але — што відавочна — дарагой, бо інакш не захоўвалі б яе ў гэтым сямейным архіве...

А таму, калі ласка, зазірніце ў свой. Магчыма, у ім таксама ёсць старыя нумары «Звязды», артыкулы, здымкі, згадкі пра вашыя блізкіх. Успомніце іх, напішыце, як склаўся далейшы лёс. Час да стагоддзя «Звязды» яшчэ ёсць. Лепшыя лісты надрукуем

■ Пытанне!

Падвёз бы? Ці не?

...Восень, горад, вуліца. На тратуары — дзве заклапочаныя кабеты (падобна, святроў з нявэсткай). Гавораць аб нечым і няцяжка здагадацца аб чым: перад імі — досыць вялікая кардонная каробка з нейкай бытавой тэхнікай. Самім яе дамоў не данесці, значыць, трэба шукаць транспарт.

З грашыма, гэта, вядома ж, не праблема. І сапраўды: маладзейшая з жанчын дастае мабільнік, набірае нумар дыспетчарскай таксі, тлумачыць, што трэба завезці і куды. Пахылая ў гэты час трушком кіруецца да шыкоўнага чорнага «Мерседэса».

— Вы куды гэта? Чаго? — услед ёй крычыць маладзуха з тэлефонам і такі ж спыняе, вяртае кабету назад. Пытае:

— Што вы ад яго хацелі?

— Вой, ды падумала, падыду, — разгублена адказвае тая, — папытаюся, можа б ён дапамог...

— Ды вы што?! Паглядзіце на яго машыну! Паглядзіце на яго букет!

Глядзім (усе разам): «Мерседэс» і сапраўды так званая-га бізнес-класа.

І мужчына каля яго ў дарагім паліто, з велізарным букетам руж...

Не ведаю, як каму, а мне раптам уявілася, што тую пажылую жанчыну не спынілі, што яна і сапраўды падышла да яго, сказала:

— Сынок, дапамажы нам, падвезі, калі ласка... Каробка дужа нязручная — самім ніяк не дацягнуць... Мы заплацім!

Мужчына на нейкі момант задумаўся, зірнуў на гадзіннік, потым дастаў з кішэні тэлефон, набраў нумар, сказаў:

— Дарагая, прабач, я затрымаюся, але хутка буду! Чакай!

І, паклаўшы тэлефон у кішэню, а букет на задняе сядзенне «Мерседэса», ужо ў пажылой кабеты спытаў:

— Ну, дзе там ваша каробка?

...Як думаеце, такое магчыма?..

С.Р., г. Мінск